

NORVEGIJOS PARAMA LIETUVAI:
partnerystė vertybėms
kurti ir išsaugoti

LIETUVOS RESPUBLIKOS
SVEIKATOS APSAUGOS
MINISTERIJA

Projekto „Vaikų sveikatos stebėsenos informacinės sistemos, skirtos sistemingam vaikų sveikatos būklės stebėjimui ir krypingam sveikatos politikos formavimui, sukūrimas ir įgyvendinimas 2014-2016 m.“

ATASKAITA

VIETINĖS GEROSIOS PATIRTIES VAIKŲ SVEIKATOS STEBĖSENOS SRITYJE ANALIZĖ

Higienos institutas

Vilnius, 2014

TURINYS

Tyrimo tikslas ir uždaviniai	3
Tyrimo metodai.....	3
Vaikų sveikatos stebėsenos duomenys ir jų surinkimas	4
Vaikų sveikatos duomenų analizė.....	7
Gautų rezultatų naudojimas ir sklaida.....	10
Naudojamos vaikų sveikatos stebėsenos informacinės sistemos privalumai ir trūkumai.....	12
Papildomų duomenų poreikis	13
Bendros vaikų sveikatos stebėsenos informacinės sistemos lūkesčiai.....	14
Naudojamos priemonės duomenims kaupti ir tvarkyti „Sveikatos biurų sistema“	15
Apibendrinimas.....	19

Tyrimo tikslas ir uždaviniai

Siekiant išanalizuoti vietinę patirtį vaikų sveikatos stebėsenos srityje, atliktas kokybinis tyrimas.

Tyrimo tikslas - išanalizuoti vykdomos vaikų sveikatos stebėsenos situaciją 7 Lietuvos savivaldybėse.

Tyrimo uždaviniai:

- įvertinti dabartinę savivaldybėse vykdomą vaikų visuomenės sveikatos stebėseną (apžvelgti duomenų rinkimo, analizės, gautų rezultatų sklaidos ir naudojimo aspektus);
- įvertinti specialistų nuomonę apie turimą vaikų sveikatos stebėsenos informacinę sistemą, jos privalumus ir trūkumus, papildomų duomenų poreikį.

Tyrimo metodai

Tyrimui atlikti buvo taikomas pusiau struktūruotas interviu. Tyrime dalyvavo 7 visuomenės sveikatos biurų (toliau - Biurai) atstovai (6 visuomenės sveikatos stebėsenos specialistai, 4 visuomenės sveikatos priežiūrą mokyklose vykdančios specialistai ir 4 Biurų vadovai):

- trys Biurai (vienas nuo 2008 m., kiti nuo 2012 m.) naudojančios specialiai sukurtą vaikų sveikatos stebėsenos informacinę sistemą;
- keturi Biurai, vaikų sveikatos stebėsenai atlikti naudojančios plačiai prieinamas programas (Microsoft Excel).

Su 4 Biurų atstovais buvo susitikta tiesiogiai, tyrėjams iš anksto susitarus ir nuvykus į jų darbo vietas, susipažinti su jų naudojama vaikų sveikatos stebėsenai naudojama sistema. Su 3 Biurų atstovais pokalbis vyko telefonu, iš anksto suderinus jiems patogų laiką.

Vienos apklausos trukmė - 50-140 min.

Vaikų sveikatos stebėsenos duomenys ir jų surinkimas

Visi tyrime dalyvavę Biurai, kaip pagrindinį duomenų šaltinį vaikų sveikatos būklei analizuoti naudoja „Vaiko sveikatos pažymėjimą“ (toliau - 027-1/a forma), patvirtintą Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2004 m. gruodžio 24 d. įsakymu Nr. V-951 „Dėl statistinės apskaitos formos Nr. 027-1/a „Vaiko sveikatos pažymėjimas“ patvirtinimo“ (Žin., 2005, Nr. 3-38).

Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2011 m. rugpjūčio 10 d. įsakymu Nr. V-773 patvirtintos Lietuvos higienos normos HN 21:2011 „Mokykla, vykdanči bendrojo ugdymo programas. Bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ (Žin., 2011, Nr. 103-4858) 98 punkte nurodyta, kad mokyklos vadovas ar jo įgaliotas asmuo turi užtikrinti, kad mokiniai iki 18 metų ugdymo procese dalyvautų pasitikrinę sveikatą ir pateikę 027-1/a formą ne anksčiau kaip prieš metus.

Nustatyti trys 027-1/a formos patekimo pas visuomenės sveikatos priežiūros (toliau – VSP) specialistą būdai:

- dažniausiai 027-1/a formos (6 iš 7 Biurų) atiduodamos klasės auklėtojui, ir kai surenkamos visos klasės mokinių pažymos, jos perduodamos VSP specialistui. Ne visose mokyklose VSP specialistas dirba pilnu etatu (t.y. visą darbo dieną) ir siekiant, kad formos nepradingtų, šis 027-1/a formų surinkimo būdas dažniausias.
- 027-1/a formas mokiniai neša tiesiogiai VSP specialistui.
- viename iš tyrime dalyvavusių Biurų atstovai nurodė, kad yra buvę atvejų, kai 027-1/a formas VSP specialistas pasiima iš asmens sveikatos priežiūros įstaigų (toliau – ASPĮ).

Laikotarpis iki kada minėtos 027-1/a formos turi būti atneštos mokyklų VSP specialistams yra skirtingas. Higienos normoje nustatyta, kad naujoje mokykloje pradėję mokytis mokiniai 027-1/a formą turi pateikti iki einamųjų metų rugsėjo 15 d. Kiti mokiniai taip pat dažniausiai (5 iš 7 analizuotų Biurų) 027-1/a formas atneša iki rugsėjo 15 d. Likusiuose Biuruose pažymėjimai nešami visus metus (2 iš 7 Biurų), nes jų galiojimas trunka vienerius metus.

Surinkę mokinių 027-1/a formas, VSP specialistai pradeda duomenis suvedinėti į naudojamą sistemas. 027-1/a formų suvedimas į naudojamą vaiko sveikatos informacines sistemas, jei tokios yra naudojamos, priklauso nuo 027-1/a formos užpildymo: ar šeimos, ar vaikų ligų gydytojas pateikė daug rekomendacijų, ar formose nėra klaidų ir ar jos yra tinkamai užpildytos. Jeigu į bendrojo ugdymo mokyklas pristatytose 027-1/a formose trūksta mokyklai reikalingos informacijos (nėra rekomendacijų ugdymo veiklai, neužpildyta ar blogai užpildyta odontologinė 027-1/a formos

dalį) tolimesnei analizei jos nėra naudojamos. Kai kurie VSP specialistai nepriima neteisingai užpildytų 027-1/a formų, tuomet mokiniui tenka pakartotinai eiti į ASPI, kurioje prisirašęs.

Kadangi didžiausias 027-1/a formų srautas VSP specialistus pasiekia rugsėjo-spalio mėnesiais, visi duomenys, reikalingi analizei, surenkami metų pabaigoje arba kitų kalendorinių metų pradžioje (sausio mėn.). Kiekvienas tyrime dalyvavęs Biuras skirtingai apsibrėžia iki kada VSP specialistai turi suvesti 027-1/a formas. Analizuojamos tik tos 027-1/a formos, kurios yra atnešamos iki metų galo.

Daugiau nei pusė tyrime (4 iš 7 Biurų) dalyvavusių Biurų atstovų teigė, kad kiekvienais metais yra užtikrinamas 027-1/a formų tęstinumas visiems bendrojo ugdymo mokyklų mokiniams. Kur tęstinumas nėra užtikrinamas, dažniausia trūksta žmogiškųjų išteklių arba turimas kompiuterinis inventorių netenkina darbuotojų poreikių.

Analizuotuose Biuruose labai skiriasi 027-1/a formų saugojimo terminas. Vienuose 027-1/a formos yra saugomos iki tol, kol vaikas pabaigia mokyklą, kituose – saugojimo terminas svyruoja nuo vienerių iki penkerių metų. LR Sveikatos apsaugos ministro įsakyme Nr. 515 nėra reglamentuota, kiek laiko turi būti saugoma 027-1/a forma. Kadangi ši forma yra atiduodama asmeniui nunešti į ugdymo įstaigą, kiekviena ugdymo įstaiga ar Biuras skirtingai apsibrėžia saugojimo terminus vidinėje tvarkoje.

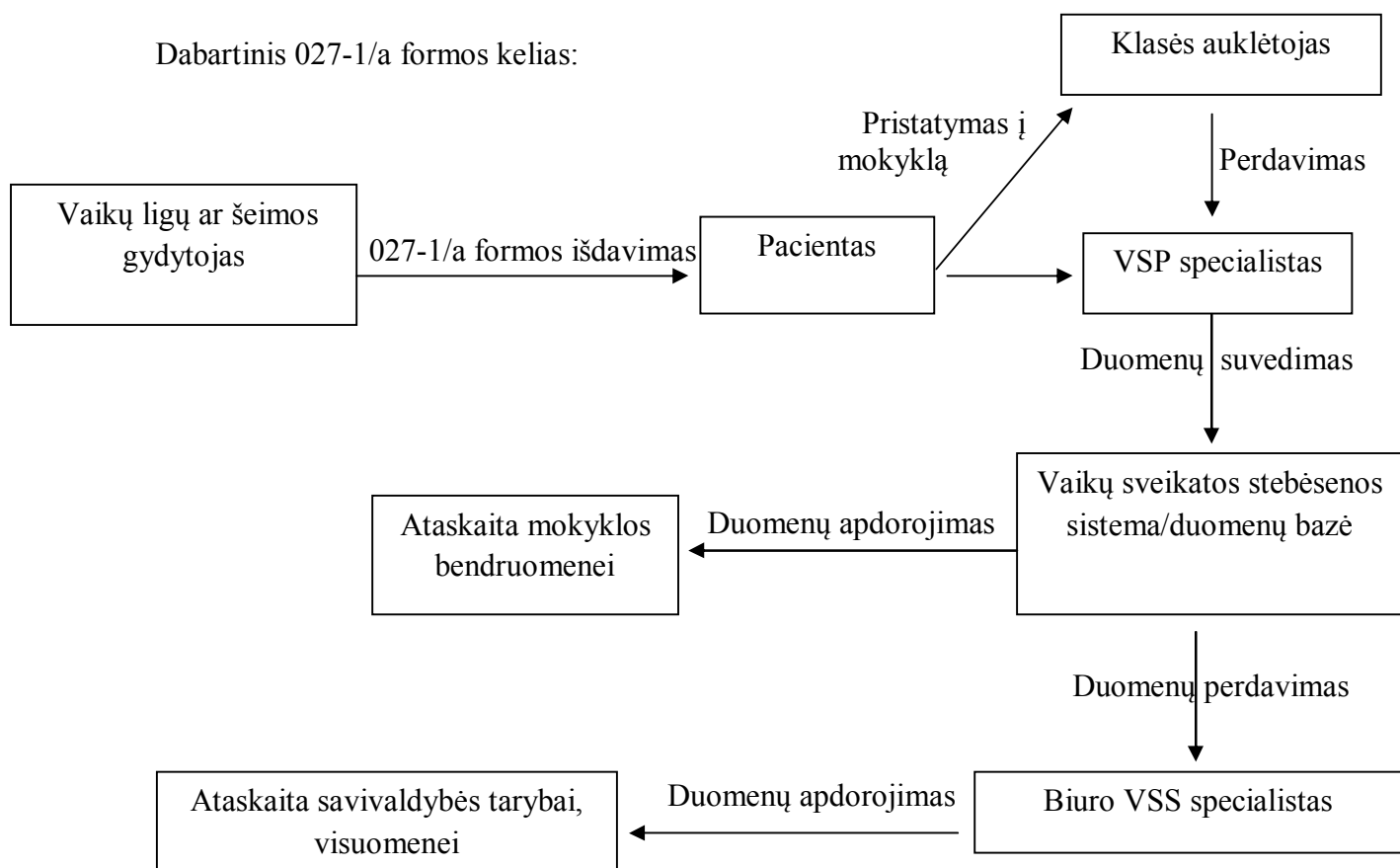
Visi tyrime dalyvavę Biurai teigė, jog bendrojo ugdymo mokyklose beveik visi (90-100 proc.) mokiniai atneša 027-1/a formas. Visose Biurų aptarnaujamose mokyklose neatneštų 027-1/a formų problema yra sprendžiama panašiai. Tais atvejais, kuomet mokiniai neatneša 027-1/a formų, VSP specialistai kreipiasi į mokyklos administraciją, kuriai pateikiamas 027-1/a formų neatnešusių mokinių sąrašas, kitur – tiesiogiai informuojami klasės auklėtojai. Pastarasis variantas tarp kitų savivaldybių bendrojo ugdymo mokyklų yra paplitęs labiau. 027-1/a forma yra svarbus dokumentas todėl, kol vaikas mokosi bendrojo lavinimo mokykloje, jis turi turėti galiojančią 027-1/a formą. Taip pat kol nėra pristatytos 027-1/a formos, tol mokinys negali dalyvauti kūno kultūros pamokose. Ši tvarka priklauso nuo mokyklos administracijos ir kiekvienoje mokykloje ji gali skirtis.

027-1/a formų duomenų kokybė priklauso ir nuo savivaldybės dydžio. Vieni tyrime dalyvavę specialistai teigė, kad mažesnėje savivaldybėje yra lengviau surinkti pilnesnius mokinių profilaktinių patikrinimų duomenis, tačiau reali situacija yra kitokia. Mažesnių savivaldybių Biurų darbuotojams sunkiau bendradarbiauti su ASPI specialistais, kai tuo tarpu didelių savivaldybių Biurų atstovai, siekiant pagerinti 027-1/a formų pildymo kokybę, daro teminius susitikimus su ASPI specialistais. Dirbant su savivaldybėms pavaldžiomis poliklinikomis, pasiekiami geresni 027-1/a formų pildymo rezultatai.

Kaip papildomą duomenų šaltinį, naudojamą mokinių sveikatos stebėsenai atlikti, dalis Biurų (4 iš 7 tyrime dalyvavusių) naudoja „Medicininę pažymą dėl neatvykimo į darbą, darbo biržą ar ugdymo instituciją“ 094/a formą (toliau – 094/a forma). Tačiau tuose Biuruose, kuriuose 094/a formos yra naudojamos, skiriasi laikotarpis iki kada jos yra suvedamos į VSP specialistų naudojamas sistemas. Dažniausiai 094/a formų duomenys yra suvedami iki mokslo metų galo. Vienas tyrime dalyvavęs visuomenės sveikatos stebėsenos specialistas (toliau – VSS specialistas) teigė, jog jo savivaldybės aptarnaujamose mokyklose, VSP specialistai 094/a formų duomenis suveda iki sausio mėn. 15 d. Kaip ir 027-1/a formas, 094/a formas mokiniai neša klasės auklėjtoji arba VSP specialistui.

Vienas tyrime dalyvavęs Biuras be 027-1/a ir 094/a formų naudojo ir tėvų raštelius, kuriuos mokiniai atneša pamokų pateisinimui. Tačiau tėvų rašteliai nėra medicininiai dokumentai, kuriuos būtų galima įtraukti į stebėsenos sistemą.

Dabartinis 027-1/a formos kelias:

Išvados:

1. Tarp tyrime dalyvavusių Biurų, vienas pagrindinis vaikų sveikatos stebėsenos duomenų šaltinis – 027-1/a forma. Kaip papildomas duomenų šaltinis buvo naudojama 094/a forma, tačiau jos nauda vaikų sveikatos stebėsenoje diskutuotina;
2. 027-1/a formas dažniausiai surenka klasės auklėtojai arba patys mokiniai atneša jas mokykloje dirbančiam VSP specialistui;
3. Mokiniai 027-1/a formas dažniausiai atneša rugsėjo-spalio mėnesiais;
4. Analizuotuose Biuruose labai skiriasi 027-1/a formų saugojimo terminas. Vienuose 027-1/a formos yra saugomos iki tol, kol vaikas pabaigia mokyklą, kituose – saugojimo terminas svyruoja nuo vienerių iki penkerių metų. Saugojimo tvarka nėra apibrėžta jokiais teisės aktais;
5. Dažniausias 027-1/a formų trūkumas – vaikų ligų ar šeimos gydytojų ir odontologų blogai užpildoma 027-1/a forma.

Vaikų sveikatos duomenų analizė

VSP specialistai surinkę 027-1/a formas, padaro mokinių sveikatos būklės suvestinę (suskaičiuoja sergančių mokinių skaičių pagal ligų grupes ir klases). Tyrime dalyvavę Biurų VSP specialistai kiekvienais metais padaro savo mokyklos moksleivių sveikatos būklės ataskaitą iš 027-1/a formos ir pristato ją mokyklos bendruomenei. Ši informacija nėra viešai skelbiama. Mokinių sveikatos būklės ataskaita yra rengiama siekiant dviejų tikslų:

- 1) vertinti mokinių sveikatos būklės pokyčius mokykloje;
- 2) veiklos planų sudarymui, nes pagal apibendrintus duomenis iš 027-1/a formų, mokyklose yra planuojama stiprinimo veikla ir priemonės.

Kasmet mokinių sveikatos rodiklių suvestinė ir duomenys pateikiami Biurui. Kadangi 027-1/a formų surinkimo laikotarpis tarp tyrime dalyvavusių Biurų skiriasi, duomenų analizė atliekama taip pat skirtingu laiku: gruodžio–sausio mėn.

Biure dirbantis VSS specialistas gavęs suvestines iš aptarnaujamų mokyklų, atlieka visų savivaldybės mokinių sveikatos būklės analizę. Dalis Biurų rengia atskirą savivaldybės mokinių sveikatos stebėsenos ataskaitą (apimtis 8-22 psl., temos ir nagrinėjami rodikliai pateikiami 1 ir 2 lentelėse). Savivaldybės mokinių sveikatos stebėsenos ataskaitos tikslas – įvertinti savivaldybės bendrojo lavinimo mokyklų mokinių sveikatos būklę bei jos pokyčius.

Uždaviniai:

1. Išanalizuoti mokinių sveikatos būklę, atsižvelgiant į klasių grupes.
2. Išanalizuoti mokinių sveikatos būklės pokyčius.
3. Pateikti rekomendacijas mokinių sveikatos problemoms spręsti.

Šią mokinių sveikatos būklės ataskaitą Biurų VSS specialistai pristato savivaldybės tarybai.

1 lentelė. Tyrime dalyvavusių Biurų mokinių sveikatos stebėsenos ataskaitų temų sugretinimas

Visuomenės sveikatos stebėsenos ataskaitos Nr.1 temos	Visuomenės sveikatos stebėsenos ataskaitos Nr.2 temos
Mokinių sveikatos patikrinimai	Profilaktiškai patikrinusių sveikatą ir visiškai sveikų mokinių pokyčiai
Mokinių sveikatos sutrikimai	Mokinių sveikatos būklė ir jos pokyčiai (pagal klases)
	Mokinių pasiskirstymas pagal kūno masės indekso įvertinimą ir jo pokyčiai.
Mokiniai pagal fizinio ugdymo grupę	Mokinių pasiskirstymas pagal fizinio aktyvumo grupes ir jų pokyčiai
	Harmoningo ir neharmoningo mokinių augimo pasiskirstymas

2 lentelė. Mokinių sveikatos stebėsenos ataskaitose pateikiami rodikliai

Visuomenės sveikatos stebėsenos ataskaitoje Nr.1 pateikiami rodikliai	Visuomenės sveikatos stebėsenos ataskaitoje Nr.2 pateikiami rodikliai
Sveikatą patikrinusių mokinių dalis	Sveikatą profilaktiškai patikrinusių ir nepatikrinusių mokinių dalis pagal klasių grupes
	Mokinių dalis, kuri yra visiškai sveika, ir kuri turi nors vieną sveikatos sutrikimą, pagal klasių grupes
	Mokinių dalis, kuri yra visiškai sveika, ir kuri turi nors vieną sveikatos sutrikimą,

	pagal klasių grupes
	Mokinių skaičius ir dalis su tam tikromis ligomis ir sutrikimais (pagal ligų klases ir pagal klasių grupes)
Regos sutrikimai 100-ui pasitikrinsusių sveikatą mokinių	Regos sutrikimus turinčių mokinių skaičius (pagal klasių grupes)
	Regėjimo sutrikimų struktūra (pagal klasių grupes)
Laikysenos sutrikimai 100-ui pasitikrinsusių sveikatą mokinių	Mokinių, kuriems diagnozuota jungiamojo audinio ir skeleto-raumenų sistemos liga, skaičius (pagal klasių grupes)
Skoliozė 100-ui pasitikrinsusių sveikatą mokinių	Jungiamojo audinio ir skeleto-raumenų sistemos ligų struktūra (pagal klasių grupes)
Kvėpavimo sistemos sutrikimai 100-ui pasitikrinsusių sveikatą mokinių	Mokinių, kuriems diagnozuota kraujotakos sistemos liga, skaičius (pagal klasių grupes)
	Kraujotakos sistemos ligų struktūra (pagal klasių grupes)
Nervų sistemos sutrikimai 100-ui pasitikrinsusių sveikatą mokinių	
Virškinimo sistemos sutrikimai 100-ui pasitikrinsusių sveikatą mokinių	
Dantų ligos 100-ui pasitikrinsusių sveikatą mokinių	
Mokinių su sumažėjusia kūno mase skaičius 100-ui pasitikrinsusių sveikatą mokinių	Mokinių pasiskirstymas pagal kūno masės indekso įvertinimą ir klasių grupes
Mokinių su padidėjusia kūno mase skaičius 100-ui pasitikrinsusių sveikatą mokinių	
Mokinių pasiskirstymas pagal fizinio ugdymo grupę	Mokinių pasiskirstymas pagal fizinio aktyvumo grupes ir pagal klasių grupes
	Mokinių pasiskirstymas pagal augimo įvertinimą ir klasių grupes

Didžioji dalis Biurų atskiros vaikų sveikatos stebėsenos ataskaitos nerengia, tačiau duomenis pateikia bendroje savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos ataskaitoje. Norint išsiaiškinti, kokia informacija naudojama mokinių sveikatos stebėsenai tirtose savivaldybėse, buvo išanalizuotos tirtų Biurų stebėsenos ataskaitos. Visuomenės sveikatos stebėsenos ataskaitose pateikiama, kokia pasitikrinusių mokinių dalis turi 027-1/a formoje nurodytus sutrikimus (pagal ligų klases).

Atlikdami vaikų profilaktinių sveikatos tikrinimų duomenų analizę, Biurų specialistai naudoja visus duomenis, kuriuos gauna iš 027-1/a formos. Tyrime dalyvavę Biurų atstovai teigė, kad yra daug neatitikimų lyginant suvestinius duomenis iš 027-1/a formų su Higienos instituto pateikiamais duomenimis iš Sveidros. Siekiant pagerinti vaikų sveikatos duomenų analizę, administraciniai duomenys galėtų būti pateikiami pagal amžiaus grupes bei ligų grupes.

Vienas tyrime dalyvavęs Biuras, turintis vaikų sveikatos stebėsenos informacinę sistemą, 027-1/a formų duomenis nagrinėja pagal ASPI. Ši informacija naudojama 027-1/a formų pildymo kokybės gerinimui.

Išvados:

- Mokyklų VSP specialistai iš surinktų 027-1/a formų, sudaro duomenų suvestines ir jas pateikia Biurui;
- Analizė mokyklose ir savivaldybės lygiu iš surinktų 027-1/a formų atliekama arba metų pabaigoje arba kitų kalendorinių metų pradžioje;
- Mokyklose ir Biuruose duomenų analizei yra naudojami visi duomenys iš 027-1/a formos;
- Savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos ataskaitose skelbiama kokia pasitikrinusių mokinių dalis turi 027-1/a formoje nurodytus sutrikimus (pagal ligų klases);
- Dalis Biurų daro atskirą mokinių sveikatos būklės ataskaitą, kurioje plačiau išanalizuojama mokinių sveikatos būklė remiantis 027-1/a formos duomenimis.
- Yra daug neatitikimų lyginant suvestinius duomenis iš 027-1/a formų su Higienos instituto pateikiamais duomenimis iš Sveidros.

Gautų rezultatų naudojimas ir sklaida

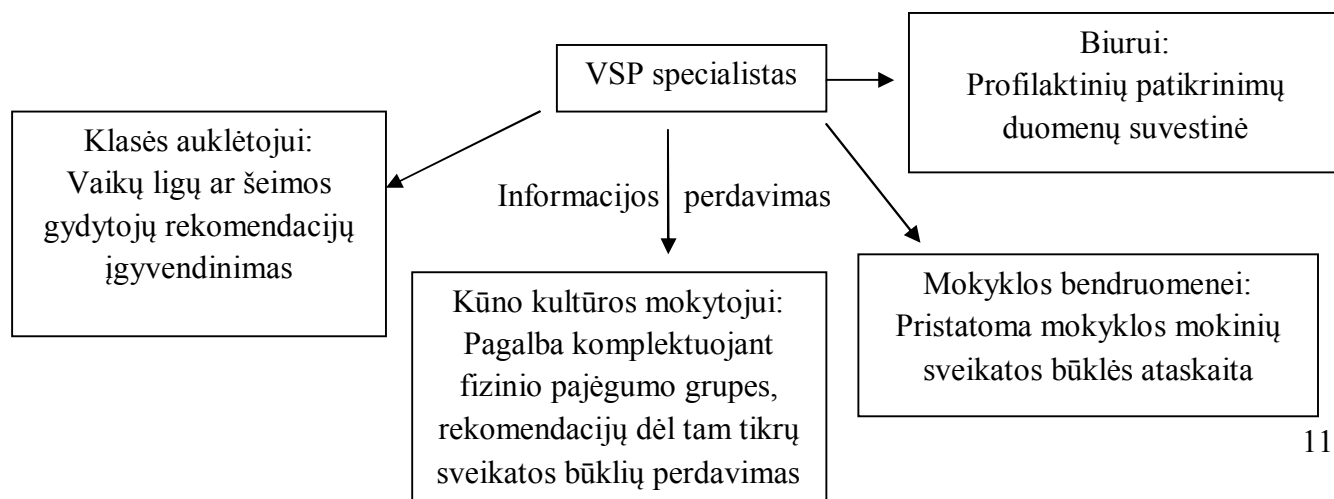
Atsižvelgiant į mokinių sveikatos problemas yra kryptingai planuojama ir įgyvendinama sveikatos priežiūra bendrojo lavinimo mokyklose, organizuojamos tikslios sveikatos stiprinimo priemonės, susijusios su ligų ir traumų profilaktika.

Mokyklų VSP specialistai, bendradarbiaudami su Biuru, planuoja savo darbinę veiklą: teikia rekomendacijas kūno kultūros mokytojams bei klasės auklėtojams, kurių tikslas – informuoti klasės auklėtojus, mokytojus, kaip tinkamai, atsižvelgiant į gydytojų rekomendacijas, susodinti mokinius, paskirstyti fizinį krūvį kūno kultūros pamokose ir užtikrinti vaiko sveikatai palankią aplinką bendrojo ugdymo mokykloje. VSP specialistai dalyvauja mokytojų susirinkimuose. Mokyklose, kuriose naudojamas TAMO dienynas, VSP specialistai juose talpina informacinius pranešimus tėvams. Į sveikatos skiltį suveda informaciją apie mokinio sėdėjimo vietą, gydytojo rekomendacijas, regos būklę, fizinio pajėgumo grupes ir kitą ugdymo procese reikalingą informaciją.

Biurai gavę apibendrintus 027-1/a formų duomenis iš mokyklų, parengia bendrą savivaldybės vaikų sveikatos būklės ataskaitą pagal visas savivaldybės mokyklas ir pristato ją savivaldybės tarybai. Tyrime dalyvavę Biurų specialistai pasidalino skirtinga patirtimi, kaip toliau vyksta vaikų sveikatos būklės duomenų analizės sklaida. Savivaldybėse informacija apie vaikų sveikatos būklę yra pateikiama skirtingai. 3 iš 7 Biurų atstovai teigė, kad yra rengiami susitikimai su savivaldybės politikais, švietimo skyriaus darbuotojais, mokyklos administracija ir bendruomene, sveikatos socialinių reikalų komitetu, kur yra aptariamos vaikų sveikatos būklės tendencijos, ieškoma būdų, prevencinių priemonių, kaip pagerinti vaikų sveikatos būklę.

2 iš 7 Biurų atstovai teigė, kad pristačius vaikų sveikatos būklės ataskaitą savivaldybės tarybai, tolimesnė duomenų sklaida kitiems savivaldybės skyriams nevyksta. Tačiau buvo akcentuota, jog būna atvejų, kuomet vaikų sveikatos būklės duomenys yra labai reikalingi prevencinėms ar kitoms programoms pagrįsti. Tuomet Biuro darbuotojai yra kviečiami į savivaldybės politikų susitikimus kaip ekspertai, galintys pasakyti, ko reikia, kad vaikų sveikatos būklė savivaldybėje pradėtų gerėti. Vieno tyrime dalyvavusio Biuro VSS specialistai rengia informacinius pranešimus žiniasklaidai apie savivaldybės vaikų sveikatos būklę, jos kasmetinius pokyčius.

VSP specialisto perduodama informacija:

Išvados:

- Mokyklų VSP specialistai teikia rekomendacijas kūno kultūros mokytojams dėl fizinio pajėgumo grupių;
- Mokyklų VSP specialistai teikia rekomendacijas klasės auklėtojams, kaip tinkamai susodinti mokinius ir užtikrinti vaiko sveikatai palankią aplinką bendrojo ugdymo mokykloje;
- Mokyklų VSP specialistai kasmet pristato mokinių sveikatos būklės ataskaitą mokyklos bendruomenei;
- Biure dirbantys VSS specialistai parengia bendrą savivaldybės vaikų sveikatos būklės ataskaitą pagal mokyklas ir pristato ją savivaldybės tarybai;
- Kiekvienoje savivaldybėje vaikų sveikatos būklės ataskaitos tolimesnė sklaida vyksta skirtingai. Vienur vyksta tolimesnis bendradarbiavimas su kitais savivaldybės skyriais (švietimo skyrius, sveikatos socialinių reikalų komitetu), kitur tolimesnė duomenų sklaida nėra užtikrinama.

Naudojamos vaikų sveikatos stebėsenos informacinės sistemos privalumai ir trūkumai

Tyrimė dalyvavo 3 Biurai, kurie naudoja dvi skirtingas vaikų visuomenės sveikatos stebėsenos informacines sistemas. Du Biurai naudoja tokią pačią sveikatos biurų sistemą, vienas Biuras – kitą vaikų sveikatos stebėsenos sistemą. Jų patirtis su šia informacine sistema yra skirtinga. VSP specialistai teigė, jog naudojama sistema palengvina jų kasdienį darbą, sumažėja klaidų tikimybė. Į abi vaikų sveikatos stebėsenos sistemas yra įdiegta TLK-10 kodų sistema, VSP specialistai turi galimybę prisijungti prie TAMO dienyno bei siųsti informacinius pranešimus tėvams. Naudojamos stebėsenos sistemos leidžia įtraukti ir kitas statistines apskaitos formas, tokias kaip 094/a forma. Įvedus jas į naudojamas sistemas, pačioje vaikų sveikatos stebėsenos sistemoje atliekami skaičiavimai, kiek mokinyš praleido pamokų ir kiek laiko bus atleistas nuo kūno kultūros pamokų. Taip pat vienas svarbus naudojamų sistemų privalumas, kad suvestus duomenis galima išsitraukti keliais būdais pagal pasirinktus kriterijus. Keliais paspaudimais galima gauti vardinius mokinių sąrašus ir pagal poreikį pateikti kūno kultūros mokytojams ar klasės auklėtojams.

Biurų naudojamose sistemose yra integruotas mokinių apsilankymų žurnalas, kurį VSP specialistai pildo mokiniams kas kartą apsilankius jų darbo vietoje. Naudojamose sistemose yra 027-1/a formų duomenų archyvas, todėl tai sudaro sąlygas VSP specialistams lyginti duomenis pagal ankstesnius metus.

Kaip vieną iš didžiausių informacinės sistemos trūkumų specialistai nurodė, jog duomenys nėra tikslūs ir Biure dirbantys specialistai negali jų naudoti tolimesnei analizei. Taip pat dažnai VSP specialistai susiduria su informacinės sistemos programavimo problemomis, kuomet jie negali prisijungti prie naudojamos vaikų sveikatos stebėsenos sistemos. Biurų specialistai, kaip vieną neesminį naudojamos sistemos trūkumą, nurodė netikslius ar besikartojančius ASPĮ pavadinimus, ilgą 027-1/a formos suvedimo laiką, tačiau tai priklauso nuo to, kiek daug rekomendacijų yra nurodyta mokinio pristatytoje 027-1/a formoje.

Išvados:

- Naudojamų vaikų sveikatos stebėsenos informacinės sistemos privalumas – popierinė 027-1/a forma atitinka naudojamose sistemose esančias elektronines formas;
- Vaikų sveikatos stebėsenos sistemoje yra TLK-10 kodai ir tai leidžia suvesti duomenis į sistemą taip, kaip 027-1/a formoje nurodė vaikų ligų ar šeimos gydytojas;
- VSP specialistai susiduria su prastai užpildytomis 027-1/a formomis. Tai apsunkina duomenų suvedimą į jų naudojamą sistemą;
- Visus duomenis tiek 027-1/a formų, tiek 094/a formų, VSP specialistai turi suvesti rankiniu būdu.

Papildomų duomenų poreikis

Papildomų duomenų poreikį, tiek VSS, tiek VSP specialistai, suskirstė pagal mokymosi įstaigas:

1) ikimokyklinės įstaigos:

- duomenys apie helmintines ligas;
- informacija apie tausojantį vaikų maitinimą, nurodant konkretesnius maisto produktus, kuriems vaikai yra alergiški;

2) bendrojo ugdymo įstaigos:

- duomenys apie socialinę būklę (apie socioekonominį statusą: nemokamas maitinimas, socialinės rizikos šeima);
- duomenų apie plaučių tūrį ir rankos jėgą. Šių matavimų dėka būtų galima įvertinti, ar vaikas yra fiziškai stiprus. Matavimus galėtų atlikti mokyklos VSP specialistas arba kūno kultūros mokytojas, jei turėtų šiam tikslui reikalingus medicininius prietaisus;
- duomenų apie specialius vaiko poreikius, kurie dėl įgimtų ar įgytų sutrikimų turi ribotas galimybes dalyvauti ugdymo procese;
- duomenų apie vaikų psichinę sveikatos būklę, nes tokios informacijos iš VSP specialisto prašo mokyklose dirbantys logopedai bei socialiniai darbuotojai.

Biurų specialistai teigė, jog jų darbą palengvintų, jeigu šeimos ar vaikų ligų gydytojai profilaktinio apsilankymo metu, galėtų vaiką patikrinti dėl pedikuliozės.

Vieno tyrime dalyvavusio Biuro direktorės nuomone, užkrečiamųjų ligų duomenys Biurui yra aktualesni negu duomenys apie profilaktinius skiepėjimus. Tačiau kitų (2 iš 7) Biurų darbuotojai teigė, jog profilaktinių skiepėjimų duomenys vaikų sveikatos stebėsenai yra reikalingi.

2 iš 7 tyrime dalyvavusių Biurų darbuotojams užtenka gaunamų duomenų vaikų sveikatos stebėsenai atlikti.

Vieno Biuro VSS specialistas teigė, jog galėtų būti patvirtintas vaikų sveikatos stebėsenos rodiklių sąrašas, kuris leistų lyginti vaikų sveikatos duomenis su kitomis savivaldybėmis, ir nacionaliniu lygiu.

Išvados:

- Biurų specialistai papildomų duomenų poreikį suskirstė pagal skirtingus ugdymo įstaigų tipus: ikimokyklinės ir bendrojo ugdymo įstaigas;
- Duomenų pilnumui reikalingi vaikų profilaktinių skiepėjimų bei socioekonominio statuso duomenys.

Bendros vaikų sveikatos stebėsenos informacinės sistemos lūkesčiai

Bendros vaikų sveikatos stebėsenos informacinės sistemos dėka bus galima gauti išsamesnius duomenis, reikalingus pagrindinėms VSP specialisto funkcijoms atlikti ikimokyklinio ugdymo, bendrojo ugdymo mokyklose ir profesinio mokymo įstaigose. Tyrime dalyvavę Biurų specialistai

tikisi, kad sukurta vaikų sveikatos stebėsenos informacinė sistema bus panaudojama šiomis kryptimis:

- 1) Biurai galės gauti duomenis pagal visas savivaldybės mokyklas, klases bei ugdymo programas. Tai suteiks sąlygas atlikti kokybiškesnę ir patikimesnę vaikų sveikatos būklės analizę. Bendra sistema leis lyginti duomenis su kitomis savivaldybėmis, vertinti vaikų sveikatos būklę nacionaliniu mastu.
- 2) Efektyvus duomenų panaudojimas mokykloje. Beveik visi tyrime dalyvavę Biurų specialistai akcentavo, kad sumažėjus rankinio duomenų vedimo, sumažės klaidų tikimybė. Tikimasi, kad informacinės sistemos pagalba bus galimybė sekti vaiko apsilankymus pas II lygio specialistus.

Kaip vieną pagrindinių bendros sistemos lūkesčių, Biurų VSS specialistai nurodė galimybę naudotis grafinio vaizdavimo galimybėmis. Tai sudarytų sąlygas vietos savivaldybės politikams aiškiau parodyti, kokia yra savivaldybės vaikų sveikatos būklė kitų savivaldybių kontekste.

Išvados:

- Bendra vaikų sveikatos stebėsenos informacinė sistema sudarytų sąlygas gauti išsamesnius duomenis apie vaikų sveikatos būklę: lyginti duomenis pagal skirtingas klases, ugdymo programas, skirtingus metus;
- Į vaikų sveikatos stebėsenos informacinę sistemą įdiegta grafinio vaizdavimo funkcija leistų padaryti išsamesnes ir savivaldybės politikams priimtinesnes vaikų sveikatos būklės ataskaitas.

Naudojamos priemonės duomenims kaupti ir tvarkyti „Sveikatos biurų sistema“

Sveikatos biurų sistema (toliau – SB sistema) - tai mokinių profilaktinių patikrų ir sergamumo duomenų bazė. SB sistema yra internete, tad norit prisijungti, reikalinga internetinė prieiga. Patekus į pradinį sistemos puslapį, vartotojas turi prisijungti. Kiekvienas vartotojas turi asmeninius prisijungimo duomenis bei kodų kortelę. Visas SB sistemos turinys yra uždaro naudojimo, todėl pašaliniai žmonės jokių duomenų matyti negali.

Prisijungus prie SB sistemos, matomas pradinis puslapis, kuriame yra vartotojo asmeninė informacija (1 pav.). Ją galima keisti, taip pat galima keisti ir prisijungimo slaptažodį. Šalia

asmeninės informacijos, kairiajame ekrano kampe yra skiltis „Sistemos naujienos“. Šioje skiltyje vartotojas mato SB sistemos kūrėjų pateikiamas naujoves, SB sistemos atnaujinimus, pamokėles, kaip elgtis su vienais ar kitais SB sistemos moduliais. Jeigu vartotojas nerado jam reikiamos informacijos, jis visuomet gali kreiptis pagalbos. Paspaudus „Reikia pagalbos?“ mygtuką, yra matomi SB sistemos programuotojų kontaktai. Pagalba SB sistemos naudojimosi klausimais yra teikiama ne realiu laiku, todėl vartotojams reikia susisiekti jiems patogiausiu būdu.

1 pav. SB sistemos pradinis langas, vartotojui prisijungus prie SB sistemos

SB sistemos vartotojai yra trijų lygių:

- Programuotojai, kurie yra SB sistemos kūrėjai. Jie tvarko ir prižiūri sistemą;
- Administratoriai - tai Biurų specialistai, kurie neprižiūri jokios mokyklos, bet kuruoja VSP specialistus. Šie vartotojai gali naudotis jau visais VSP specialistų suvestais duomenimis;
- Vartotojai - tai VSP specialistai, kurie prižiūri vieną ar kelias mokyklas, veda duomenis, generuoja statistikas bei daro reikiamas ataskaitas.

Vartotojų patogumui, duomenys SB sistemoje yra archyvuojami. Todėl kiekvienų mokslo metų pradžioje, VSP specialistai turi suvesti naują mokinių kartą, t.y. pirmokus ir atnaujinti mokinių sveikatos korteles pagal naujausius duomenis.

Tik įsigijus sistemą, sukuriamas pageidaujamas neribotas kiekis vartotojų, kuriems priskiriamos mokyklos. Todėl kiekvienas vartotojas, šiuo atveju VSP specialistas, gali matyti tik jam priskirtas mokyklas. Mokslo metų pradžioje į SB sistemą suvedamas mokinių ir klasių skaičius, o paspaudus ikonėlę laukelyje „Veiksmai“, galima peržiūrėti visas toje mokykloje sukurtas klases. Laukelyje „Veiksmai“ galima atlikti kelis pagrindinius veiksmus:

- redaguoti pagrindinę informaciją, t.y. keisti klasės raidę, numerį;
- peržiūrėti klasės mokinius;
- duomenis perkelti į archyvą - galima klasę perkelti į archyvą. Tai reiškia, kad klasė su visais jos mokiniais šiais mokslo metais nebesimoko ir duomenų vesti nebereikės.
- ištrinti klasę arba visus klasės mokinius perkelti į kitą klasę.

Paspaudus ikonėlę su žmogeliukais, VSP specialistas pamato visą klasės sąrašą. Jį galima persikelti į Microsoft Excel, Microsoft Word programas ar tiesiog atsispausdinti tiesiai iš SB sistemos. Prie kiekvieno vaiko veiksmų laukelyje VSP specialistas mato kelis galimus veiksmus. Paspaudus informacijos ikonėlę, galima peržiūrėti visus jau suvestus duomenis, t.y. vaiko kortelę apie būtent tą vaiką, kurią VSP specialistas pasirinko. Naujai atsivėrusiame lange, išlieka tie patys galimi veiksmai: galima redaguoti pagrindinius duomenis, pakeisti klasę. Jei mokinys išėjo mokytis į kitą mokyklą, naudojantis funkcija „Mokinių migracija“, mokinių su visais jo duomenimis galima nusiųsti į bet kurią kitą Biurui priklausančią mokyklą.

Viena iš pagrindinių SB sistemos dalių yra mokinių profilaktinių duomenų archyvas. Profilaktiniai duomenys kiekvienam vaikui yra suvedami atskirai, paspaudus „Profilaktinių duomenų“ ikoną. Kiekvienais mokslo metais, mokiniams sunešus 027-1/a formas, VSP specialistai turi suvesti šią informaciją ar atnaujinti elektroninėje duomenų bazėje (pagal turimas 027-1/a formas užpildyti elektroninę formą, tam kad vėliau prireikus, visi statistiniai bei bendrieji duomenys būtų išgaunami automatinio būdu). Tokiu būdu sutaupomas VSP specialistų laikas, palengvinamas darbas bei užtikrinamas duomenų korektiškumas. Elektroninis lapelis yra suderintas su popieriniu 027-1/a formos variantu. Palaipsniui į SB sistemą yra vedami duomenys. Jei 027-1/a formoje VSP specialistas randa nepažymėtą laukelį, visada gali pasirinkti "Nepažymėta" prie kiekvieno kriterijaus.

Diagnozių skiltyje yra visi TLK-10 kodai, tad VSP specialistai gali išsirinkti iš pateikto sąrašo reikiamą ligą. Taip pat yra funkcija "Mokymas namuose".

Elektroninio lapelio gale, kaip ir popieriniame 027-1/a formos variante, galima nurodyti išvadas ir rekomendacijas, taip pat gydytojo pavardę, kontaktinį telefoną. Tokiu būdu prirėikus bus galima susisiekti. Apie sėkmingai įvestus duomenis, VSP specialistai yra informuojami žinute. Įvesti duomenys iš karto atsiranda mokinio asmeninėje kortelėje.

Suvedus mokinių profilaktinius duomenis, juos galima iš SB sistemos ištraukti dviem būdais. Pirmasis - tai sąrašai pagal pasirinktus kriterijus iš monitoriaus ekrane matomo stulpelio. Stulpeliniai sąrašai yra vardiniai sąrašai, pavyzdžiui, jei kūno kultūros mokytojai paprašo VSP specialisto pateikti kurios nors klasės mokinių sąrašą, kuriame matytųsi, kokia yra fizinio pajėgumo grupė. VSP specialistui tiesiog reikia pasirinkti tinkamus kriterijus ir atsispausdinti sąrašą. Tokius sąrašus iš SB sistemos galima ištraukti labai įvairius - po vieną ar kelis kriterijus iš karto. Norint susiaurinti sąrašus, galima pasinaudoti paieškos funkcija ir išgauti būtent tai, ko VSP specialistui reikia. Paieškos funkcija bus naudinga tuomet, jei VSP specialistas SB sistemoje ko nors neranda. Antrasis būdas - tai statistiniai duomenys. SB sistemoje jau iš karto yra sukurtos pagrindinės populiariausios statistikos. Tad vienu paspaudimu galima gauti top diagnozes VSP specialisto prižiūrime mokykloje, ar visus mokyklos duomenis pagal visus įvedamus profilaktinių duomenų kriterijus. Jeigu VSP specialistas neranda jau paruoštos jam reikalingos statistikos, jis gali ją susigeneruoti, pasirenkant norimus rodiklius. Statistikų generavimo galimybės yra neribotos: nuo labai plačių, bendrų skaičių iki susiaurintų duomenų. Susiaurinimai gali būti net pagal metų laikų sezonus. Kadangi profilaktiniai duomenys yra archyvuojami, VSP specialistas turės galimybę juos suslyginti su praėjusių metų duomenimis ir pateikti visuomenei.

Kaip ir profilaktinius duomenis, taip ir sergamumo duomenis, reikia suvesti į SB sistemą rankiniu būdu. Tačiau sergamumo duomenys yra vedami realiu laiku - mokiniui pristačius 094/a formą. Duomenys yra vedami tiek kartų, kiek kartų mokinys sirgo. SB sistema automatiškai suskaičiuoja, kiek praleista pamokų bei kiek dienų mokinys yra atleistas nuo kūno kultūros. Su šiais suvestais duomenimis galima išgauti vardinius sąrašus bei statistinius duomenis, lygiai taip pat kaip ir su profilaktiniais duomenimis.

SB sistema yra nuolat atnaujinama, įdiegiami nauji modeliai. SB sistemos kūrėjai stengiasi VSP specialistų naudojamą SB sistemą pritaikyti prie kiekvieno poreikio, siekia, kad būtų palengvinamas jų darbas. Ateityje yra numatoma integruoti visuomenės stebėsenos modelį, kuris dar labiau praplės SB sistemos galimybes ir jos paskirtį.

Išvados:

- SB sistema yra internetinė, todėl pasiekama iš bet kurio kompiuterio, kuris turi prieigą prie interneto;
- Prisijungimas vyksta su asmeninėmis kodų kortelėmis;
- Sukuriamas neribotas kiekis vartotojų ir duomenų;
- SB sistemoje yra trys naudotojų grupės – programuotojai, administratoriai ir vartotojai;
- SB sistema leidžia archyvuoti tiek profilaktinius (027-1/a formų duomenys), tiek sergamumo (094/a formų duomenys) duomenis;
- VSP specialistai dirbantys su SB sistema yra patenkinti jos galimybėmis;
- SB sistemoje yra integruota TLK-10 ligų duomenų bazė.

Apibendrinimas

Apibendrinti vaikų sveikatos stebėsenos aspektai Biuruose, naudojant vaikų sveikatos stebėsenos sistemą ir jos neįsidięsus, pateikiami 3 lentelėje.

3 lentelė. Vaikų sveikatos stebėsenos vykdymo apibendrinimas

Nr.	Stebėsenos aspektai	Naudojama vaikų sveikatos stebėsenos sistema	Nenaudojama vaikų sveikatos stebėsenos sistema
1.	Naudojamų formų surinkimas	Formos perduodamos per klasės auklėtoją arba mokiniai neša tiesiogiai VSP specialistui, perdavimas įtakos duomenų kokybei neturi	
2.	Formų suvedimas	Formos į naudojamą vaikų sveikatos stebėsenos sistemą suvedamos rankiniu būdu	Formos suvedamos į naudojamą duomenų bazę (Microsoft Excel) rankiniu būdu
3.	Perdavimas į savivaldybės naudojamą duomenų bazę	Suvesti duomenys patenka automatiškai	VSP specialistas padaro suvestines ir perduoda jas VSS specialistui Biure
4.	Duomenų saugojimas	Priklauso nuo Biuro nustatytos tvarkos	
5.	Duomenų kokybė	Automatinė klaidų kontrolė	Egzistuoja žmogiškasis faktorius, galimos klaidos visuose darbo etapuose

6.	Analizė	Suvestinės daromos sistemoje, VSB, VSS specialistai gali pasirinkti, kokios informacijos jam reikia	Atlieka Biuro VSS specialistas, analizei atlikti naudojama visa informacija
7.	Rezultatų naudojimas ir sklaida	Naudojimas ir sklaida priklauso nuo savivaldybės. Rezultatai pristatomi mokyklos bendruomenei, savivaldybės tarybai, visuomenei	

Kuriant „Vaikų sveikatos stebėsenos informacinę sistemą“ (toliau – VSS IS) siūloma numatyti ir atsižvelgti į:

- VSP specialisto prisijungimas prie VSS IS su unikaliu vartotojo kodu;
- Įdiegti ugdymo įstaigų pavadinimai ir adresai;
- Įdiegti ASPĮ pavadinimai;
- Popierinių 027-1/a formų pristatymo laikas VSP specialistui;
- Būtų įdiegta TLK-10 ligų kodavimo sistema;
- Duomenys VSS IS būtų archyvuojami;
- Įdiegta automatinė klaidų kontrolė;
- Kuo mažiau VSP specialisto rankinio darbo;
- Automatinis VSS IS duomenų apdorojimas;
- Vaikų sveikatos stebėsenos ataskaitos generavimas.